

Debattlederen som politisk aktør

En studie av partilederdebattene i valgåret 2013

Moderators as Agents

Investigating the Norwegian Political Party Leaders' Debates in 2013

Ratna Elisabet Kamsvåg

Høyskolelektor II, Institutt for kommunikasjon og kultur, BI

ratna.e.kamsvag@bi.no

Sammendrag

For velgerne er fjernsynsdebattene fremdeles en viktig kilde til informasjon. Samtidig kritiseres pressen for politisk slagside i mediedekningen ved valg. Det er dette som motiverer denne studien. Med en bakenforliggende forståelse for et fenomenologisk forstått førstepersonsperspektiv studeres her abduktive indikatorer. Gjennom framstillinger i hyppighetstabeller av slike uheldige forekomster kan artikkelen bidra til å si noe om avstanden mellom det observerbare og observatøren i diskursen om forskjellsbehandling av politikere. Materialet i denne studien er alle partilederdebatter i valgåret 2013. For å kunne belyse dette fra flere sider, er det brukt en kombinasjonsdesign i arbeidet. Noen av funnene resonnerer med tidligere forskning, som peker på at forskjellsbehandling kan knyttes til faktum om partiene er i posisjon eller opposisjon på det aktuelle tidspunktet, men min analyse gjør også oppmerksom på at dette er mer komplekst: Debattlederens personlige stilnivå trer fram som et viktig moment, og det viser seg at debattlederen i TV 2, oftere enn i NRK, griper til underholdende poenger. Det tegner seg også opp et bilde av at det personlige stilnivået modereres når kanalen bruker to debattledere i samme sending.

Nøkkelord

debattleder, partilederdebatt, valgkampjournalistikk, politisk retorikk

Abstract

Voters still consider televised debates to be an important source of information before making voting decisions in general elections. At the same time, the literature explains how moderators of such debates have a considerable impact of the voters' impression of the debating politicians. Hence, criticism of media bias in these events must be taken seriously. To enable advanced analysis of the issue, this research employs triangulated data to investigate each of the televised party leader debates that took place in Norway in 2013. An abductive set of indicators are used to quantify moderator behaviors during the debates to investigate possible bias. Thus, this paper can demonstrate the distance between what is externally observable and the observer. Some of the findings resonate with previous research, pointing out that inequity may be linked to political incumbency or lack of. However, the analysis reveals greater complexity in the factors associated with moderator bias. Additionally, the moderators' personal style, particularly in instances of a single moderator, is found to be an important factor.

Key words

moderators, political debates, electoral journalism, political rhetoric

Innledning

Det sies at bitte små vingeslag fra en sommerfugl kan forårsake enorme vindstyrker på den andre siden av jorden; et bilde fra kaosteorien som er kjent for de fleste. Senere er illustrasjonen brukt til å forklare hvordan initialbetingelser i helt andre sammenhenger kan ha store konsekvenser for et endelig resultat. Framstillingen passer også som et bilde på tilnærmingen til analys materialet i dette arbeidet; en undersøkelse som kan si noe om avstanden mellom det observerbare og observatøren. I selve studien rettes nemlig søkelyset mot debattlederne (det observerbare), men arbeidet i sin helhet er motivert av stadige beskyldninger fra TV-seere (observatøren) om forskjellsbehandling av paneldeltakere. En systematisert kartlegging kan si noe om hvorvidt en debattleder på et abduktivt nivå faktisk bidrar til å fremme en skjevhet mellom partipolitiske blokker, som går utover partiets status i øyeblikket; en forskjellsbehandling, med andre ord, som ikke bare knytter seg til et forventet forhold om partilederen representerer regjeringsmakt eller ikke. Uforholdsmessige skjevheter kan ha stor innvirkning på et etterlatt inntrykk TV-seerne, velgerne, sitter igjen med. For samtidig som politisk valgkamp stadig inntar nye kommunikasjonsflater, har fjernsynet likevel vært en viktig kilde til informasjon (Karlsen, 2011; Enjolras et al., 2013).

Denne studien tar for seg stortingsvalget i 2013; det var forrige gang vi fikk et regjeringsskifte og også da Fremskrittspartiet ble valgt inn i regjering for aller første gang. I ettertid har medielandskapet utviklet seg både med flere plattformer og andre brukervaner, men det er først og fremst selve debattlederrollen som undersøkes her, og i den grad det er mulig, settes det en liten parentes rundt medieflaten disse partilederdebatene sendes i. For i vitenskapelig sammenheng har det vært forholdsmessig liten oppmerksomhet mot debattlederen alene. Samtidig har redaksjonelle grep og debattlederens rolle som politisk aktør vært en del av samfunnsdebatten. For øvrig siktes det til den retorikkfaglige forståelsen av begrepet, der «aktør» blir brukt om enhver person som på en eller annen måte er implisert i en retorisk situasjon (Bitzer, 1968; Vatz, 1973). Med debattlederen som *politisk* aktør mener jeg dog ikke bare en person som er medvirkende i den politiske diskursen i det hele tatt, men som gjennom sin framtrede rolle innehar autoritativ påvirkningskraft (Burt & Knez, 1995). Slik som en debattleder i dette tilfellet har; en slags *primus inter pares*. Det er imidlertid mange måter å løse debattledergjeningen på. Derfor er det interessant å studere dem – som sommerfuglen illustrerer, kan små vingeslag volde store bevegelser.

Andre undersøkelser viser at velgere som stemmer på sosialistisk side i større grad opplever valgsendinger på NRK som viktige, og motsatt, at det er borgerlige velgere som oppfatter TV 2 som en viktig informasjonskanal under valg (Karlsen & Aalberg, 2015). I retorikkfaglig sammenheng er slik *innledende ethos*, altså våre forforståelser knyttet til en person, institusjon eller sak, uløselig knyttet til opplevelsen av debatten (McCroskey, 1966; Vatz, 1973). For øvrig har denne situasjonelle subjektiviteten vært beskrevet i retorikken helt fra Aristoteles' tid (Drummon, 2002), og sentrale fenomenologer, som for eksempel Heidegger, har latt seg inspirere av ham (Sheehan, 1975). Den fenomenologiske overbevisningen som preger mitt arbeid er Edmund Husserls transcendentalfenomenologi. Husserl beskriver hvordan erfaringsbaserte forforståelser er de ufravikelige mulighetsbetingelsene vi har til å tolke og forstå, og likeså hvordan antakelsene våre meget vel kan være feilslutninger (Husserl, 1929). Det metodologiske fotsporet fenomenologien legger igjen i denne studien knytter seg først og fremst til en bakenforliggende forståelse av assosiasjonsrommene som oppstår idet man tar mediekritikken fra publikum på alvor, men det observerte som beskrives i arbeidet er systematiserte kategorier av abduktive fallgruver en debattleder kan vurderes etter når forskjellsbehandling er et tema. Fenomenologien legger til grunn at det er vanskelig, enn si umulig, å skjelne mellom det vi observerer og den som observerer (ibid.),

men avviser ikke observerbare data som utgangspunkt for å diskutere assosiasjonsrom knyttet til dem. Denne studien kan bidra med antydninger om belegget for beskyldninger om politisk slagside hos debattledere i felles observerbare data.

Gitt subjektive erfaringer i fenomenologisk forstand, kan altså ikke all opplevd forskjellsbehandling undersøkes etter formelt målbare kvalifikasjoner. Dessuten er det ikke slik at forskjellsbehandlingen alltid mangler legitimitet i redaksjonelle vurderinger heller, og i disse tilfellene kan ikke debattlederen beskyldes for uvøren praksis. For en TV-seer kan det imidlertid være vanskelig å trekke en grensegang mellom redaksjonelle avgjørelser og debattlederens egne, men i denne studien er typiske beslutninger som er tatt på forhånd i så stor grad som mulig forsøkt skilt ut. Det er fordi jeg ønsker å konsentrere meg om debattlederens *actio*; selve framførelsen av debattledelsen. Ett eksempel på mer rettmessig skjevhet er fordeling av taletid; tradisjonelt sett knyttes dette i stor grad tett til partienes oppslutning, og man kan derfor forvente at antall minutter varierer i samme takt. (Det man imidlertid kan se etter er brudd på et slikt mønster.)

Stadig flere velgere skifter parti fra valg til valg; potensialet for påvirkning i løpet av valgkampen antas derfor å være stor (Karlsen, 2004) – men det er ikke bare politikerne som har påvirkningskraft i denne sammenhengen. Alle som deltar i det offentlige ordskiftet bidrar til et sluttinntrykk velgerne sitter igjen med før stemmen avgis. «Journalistene fungerer også som politikkens dommere; de er voktere av den politiske moral og selvutnevnte eksperter på den politiske tradisjon.» (Torbjørnsrud, 2003, s. 30). Det er således et behov for kunnskap om dette. For øvrig har ikke debattlederen alltid diktert sitt eget handlingsrom; noe som øker behovet for oppdatert forskning om denne rollen. I tidlige år, fra 1960-tallet, var det nemlig partiene som la føringer for, ja nærmest styrte partilederdebatene. Debattlederen selv hadde en nøkkelrolle først og fremst som fasilitator og ordstyrer, som fordelte taletiden med en stoppeklokke. Etter et møte i Kringkastingrådet i 1969 fikk NRK lov til å utvikle et selvstendig og fullstendig forslag for gjennomføringen av politisk debatt; gradvis utviklet dette seg til å bli kanalenes fulle mandat. (Allern, 2004). Dette åpner for at debattlederen nå har større påvirkning på det etterlatte inntrykket publikum, velgeren, sitter igjen med.

Forskningsdesign

Grunnlaget for denne studien er alle de seks partilederdebatene som ble sendt på NRK og TV 2 i løpet av hele valgåret 2013. Samlet er det studert mer enn seks timer med fjernsynsdebatt. I bearbeidet form utgjør dette over hundre dokumentsider transkripsjonsmateriale og nesten 300 kvantitative frekvensdatapunkter¹. For å kunne peke på relevante handlingsmønstre i debattlederrollen, er det vesentlig at korpuset er stort nok til å overveie hvorvidt slike tendenser er enkelthendelser eller ei. I tillegg er det et viktig poeng for sammenstillingen å undersøke dette i en så ensartet makrokontekst som mulig. Utvalgsstrategien i denne studien muliggjør slike analyser, fordi det er partilederdebatte fra samme valgår og sendinger fra begge allmennkringkasterne som danner grunnlaget for datainnsamlingen.

For å avdekke forhold som kan lede til illegitim forskjellsbehandling, må det både nær-analyser og helhetlige samvurderinger til. Uforholdsmessig forskjellsbehandling skal her forstås som en gjentakende skjevhet; altså en overvekt av bruk av virkemidler til fordel eller ulempe for bare én av partiblokkene i debatten. I en studie som denne, hvor debattlederen studeres i den retorikkfaglige tanketradisjonen som går utover det talte ord, er det et poeng å foreta undersøkelsen med flere tilnærminger; metodetriangulering er derfor en stor for-

1. Frekvensdatapunkter refererer til hvor ofte en handling i en av de operasjonaliserte kategoriene (se side 8–10) i denne studien forekommer.

del her. Ved å studere debattlederen fra ulike perspektiver og med både kvantitative og kvalitative data tilgjengeliggjøres et mer helhetlig bilde av debattlederen som dramaturg i den retoriske situasjonen (Jick, 1979). I denne sammenhengen betyr det at fjernsynssendingene i seg selv er studert sammen med kvalitative tekstanalyser av transkriberingsmaterialet og hyppighetstabellene av loggførte frekvensdata.

Noen faktorer er holdt utenfor. Blant annet gjelder dette regimessige avgjørelser, der selve klippingen av sendingen gir utslag for hvor mye tid hver enkelt politiker får i TV-ruten. Et annet eksempel er temaene som preger den aktuelle sendingen. Felles for variabler som er utelukket fra studien, er at de ligger utenfor handlingsøyeblikket der debattlederen på egenhånd dirigerer mønstringen. Regi, visuelt uttrykk, vignett og andre redaksjonelle bestemmelser er med andre ord ikke tematisert. I tillegg er det også enkelte momenter av interaksjonen som ikke er systematisert. Ett eksempel på dette er debattleders intonasjon; tonefallet blir bare en del av analysen i sammenheng med allerede utvalgte språkelementer fra transkripsjonsmaterialet. Indikatorene jeg har konsentrert meg om i denne studien, er abduktivt operasjonaliserte kategorier som trekker på teorier også fra språkpsykologien, hvis elementer kan uttrykke verdier og holdninger man har (eller ønsker at andre skal få) til en sak. Arbeidet alene er ikke uttømmende for tematikken, men forskningsdesignen systematiserer opp indikatorer som et bidrag inn i videre diskusjoner knyttet til ledelse av politisk debatt.

Aller først ble taletiden loggført. Det gjelder taletiden både til partilederne og debattlederen selv. Det er her snakk om reell taletid, i motsetning til opplevd taletid. Det vil si at alt er notert, også i tilfeller der noen snakker samtidig. For øvrig er dette enda et eksempel på hvorfor det er nødvendig å møte problemstillingen i denne studien med en kombinasjonsdesign, fordi statistiske data alene ikke kan tegne et bilde av etterlatt inntrykk hos velgeren. For øvrig er det å holde på ordet noe enhver politiker i de fleste tilfeller vil prøve på, men det er også alene et poeng å få siste ord. Derfor er både første og siste ord satt inn som egne parametere i datamaterialet.

Relatert til taletid er det interessant å tallfeste antall avbrytelser i politisk debatt, men jeg har også skjelnet mellom ulike varianter av dem. Disse er systematisert i seks forskjellige kategorier: (1) *Veiledende avbrytelser* skal forstås som en hjelpende hånd, for eksempel med å huske ett av flere spørsmål eller som et bidrag til å få fram implisitt kunnskap om en sak som seerne kanskje ikke har. (2) *Konfronterende avbrytelser* består av avbrytelser der debattleder aktivt går i polemikk med partilederen eller er pågående. De to neste kategoriene handler om hvorvidt debattleder *tillater* (3) eller *ikke tillater* (4) at andre partiledere bryter inn når en av dem har ordet. En annen kategori (5) teller opp alle avbrytelser der debattlederen avbryter en politiker, og så *avslutter* passieren for deretter å gå videre til et annet tema. Den aller siste kategorien er den generelt *kommenterende* (6) avbrytelsen. Denne kategorien kan minne litt om den første (1), men den må forstås som en mer unødvendig avbrytelse, på den måten at den ikke er opplysende eller orienterende på noe vis. For øvrig er det enkelte språkhandlinger² som i andre sammenhenger kanskje kunne blitt klassifisert som avbrytelser, men som i denne studien ikke er tatt med.³

2. Begrepet *språkhandling* brukes her i utvidet forstand i en situasjonelt forstått retorikk (Bitzer, 1968), og knytter seg slik sett ikke til spesifikke teorier fra Searl, Austin eller deres like.

3. Det er flere tilfeller av dette: Hvis det kan høres ut som politikeren som blir avbrutt, var i ferd med å avslutte uansett. Eller dersom en politiker begynner å snakke i munnen på en annen, men lar politikeren den har avbrutt, fullføre setningen før den fortsetter igjen selv. «Smålyder» som bare halvveis avbryter, teller heller ikke, fordi partilederen i tilfellet ikke går helhjertet inn for å gripe ordet. Kroppsspråk er normalt sett ikke betraktet som avbrytelser uansett, men hadde kunnet bli det med en annen forskningsdesign, dersom kameratid var etparameter. Innstikk av spørsmål er heller ikke med, eller når en partileder svarer på et direkte spørsmål som stilles av en annen debattant, men lar den andre fortsette. Det samme gjelder partiledere som smetter inn en kommentar, uten å forsøke videre å ta ordet for det. Til slutt kan det neves at enkelte av partilederdebatene har hatt innslag av korte dueller. I disse duellene har det vært mindre «finregning», fordi ordvekslingen i denne sjangeren bærer naturlig preg av at man skal ta ordet fra den andre.

Etter gjennomgangen av transkripsjonsdokumentene er også relevante funn i en slik tekstanalyse systematisert og kvantifisert inn i hyppighetstabeller. Jeg opererer i hovedsak med to kategorier i denne sammenhengen. Det ene er såkalt (1) *pragmatiske elementer*. Dette er verdiladede ord eller formuleringer som kan legge føringer for oppfatninger publikum sitter igjen med (Weinreich, 1963). Språkelementene har igjen blitt koblet til det partiet ordene kan ha en negativ betydning for. Det er mange pragmatiske elementer i politiske debatter, men her er det altså bare disse kriteriene som gir utslag i statistikken. Slike språkfragmenter er imidlertid ikke loggført dersom det som blir sagt, er sitering av partilederne selv eller i tilfeller der det er bruk av etablert terminologi.⁴ Den andre hovedkategorien som er hentet ut av tekstanalysen og satt inn i det samme skjemaet, er observasjoner av debattlederens (2) *anerkjennelse og videreføring av poenger* som er blitt sagt av en partileder tidligere i debatten. I tillegg har jeg laget en egen underkategori, som spesifikt viser til tilfeller av dette der (3) *humor* blir brukt som grep. En slik oversikt kan gi et hint om hvor viktig humor og, i den større sammenhengen, underholdning antas å være i fjernsynssendte partilederdebatter; i alle fall sett fra et redaksjonelt ståsted. Dessuten viser det seg at humoristiske poenger oftere kan ha lenger levetid, og på den måten vil man også kunne anta at dette har større effekt på totalvurderingen av et etterlatt inntrykk etter debattsendingen. Begge de to sistnevnte kategoriene er altså først analysert ut ifra tradisjonelle tekstanalytiske prinsipper og videre vurdert i den mikrokontekstuelle samhandlingssituasjonen, der det er en kvalitativ og kontekstuell tilnærming som ligger til grunn. Det betyr at alt fra intonasjon og samtalekontekst til den retoriske situasjonen og teksthistorisk kontekst er vurdert før et ord kategoriseres som et pragmatisk element.

I denne studien er det faktisk sendt TV-program som er analyse materialet. Det vil si at det ikke har vært mulig å analysere debattlederens måte å opptre på, uten at dette har vært fanget opp i den ferdigklippede sendingen, selv om dette kan ha innvirkning på den totale samhandlingen aktørene imellom. Senere ville det også kunne være interessant å bare konsentrere seg om kameraet som følger debattlederen til enhver tid, dersom man hadde hatt tilgang på råmaterialet. Samtidig gir korpuset i denne studien en vitenskapelig tilnærming som samsvarer med det empirisk publikum faktisk eksponeres for. Det er *det* som har størst betydning for å kunne peke på tendenser av forskjellsbehandling i partilederdebatter, sett fra velgernes side.

Tidligere forskning

Fjernsynsdebattene er en sjanger både norske og internasjonale retorikkforskere har studert mye, men tradisjonelt har man vært mest opptatt av enten politikerne (strategisk kommunikasjon) eller velgerne (resepsjonsanalyser). En oversikt over relevante arbeider som dreier rundt debattlederen, blir derfor lett springende: På åttitallet ble det gjort en komparativ studie av debattene mellom de tre presidentkandidatene som stilte til valg i USA i 1980 (McCall, 1984). Studien konkluderer med at debattledernes atferd er helt avgjørende for publikums etterlatte inntrykk, fordi de i ytterste konsekvens blir pseudo-debattanter. Det hevdes også at «While it would be difficult to prove that any of the debate panelists intentionally injected bias into their questions, it was apparent in several cases that a question was worded so that one candidate had an advantage.» (ibid s. 11). I den dedikerte boken *Presidential Campaign Discourse* (1995) påpeker Diana Owen at det er viktig for strategien kan-

4. Et eksempel på dette er *ansvarlig økonomisk politikk*, som ville vært et pragmatisk element dersom dette ikke var en etablert språkbruk i denne sammenhengen.

didatene legger på forhånd, å vite hvem som skal være debattleder (*questioners*). Dette er blant annet et uttrykk for at debattlederen personlig vil kunne ha betydelig innvirkning på denne retoriske situasjonen og samhandlingen som oppstår. Likevel behandles rollen i seg selv temmelig overfladisk i hennes arbeid, fordi hun først og fremst konsentrerer seg om politikerne. Andre valgforskere har gjort et større poeng av ordstyrerens rolle. Alan Schroeder viet et eget kapittel bare til debattlederne i *Presidential Debates – Fifty Years of High-risk TV* (2008). Riktig nok først og fremst som en historisk gjennomgang av amerikanske TV-debatter, men det er ingen tvil om at han mener ordstyrerne er helt sentrale for velgernes oppfatning av kandidatene. Disse arbeidene viser at debattlederen blir betraktet som en nøkkelrolle. Kulturelle variasjoner gjør at internasjonale studier brukes varsomt, men forholdet mellom intensjon og intensjonalitet er et viktig poeng,⁵ og det overordnede spørsmålet om politisk slagside i journalistikken er selvsagt relevant også for norske forhold.

En av de mest omfattende retorikkfaglige arbeidene som er gjort i nordisk sammenheng, er fremdeles en dansk studie av politiske debattprogrammer (Jørgensen et al., 1994). Dette er en kartlegging av strategier politikere griper til for å overbevise velgerne. I senere studier av den journalistiske rollen i partilederspøringer er forskjellsbehandling også tematisert, både med et journalistfaglig perspektiv og i en samtaleanalytisk tradisjon (for eksempel Vatnøy et al., 2016). Disse studiene ser spesielt på hvordan utspørerne velger tema og spørsmålsformuleringer som vektlegger verdier som er til fordel for bare én side i norsk politikk. Forskerne greier ikke å finne en påtrengende skjevhet i dette materialet, og konkluderer med at forskjellsbehandling først og fremst kan relateres til partiets posisjon.

I en retorikkfaglig tanketradisjon er politikk retorikk i praksis. Retorikkfaglig kompetanse i et rikt mangfold av politiske sjangre er derfor helt nødvendig (Berge, 2014), fordi «Where there is choice there is agency, of the rhetor and the audience» (Turnbull, 2004, s. 207). Dog er politisk retorikk i liten grad studert systematisk så langt (Berge, 2014). Det er derfor åpenbart at valgene som blir gjort av lederen av politiske debatter, allerede har retorikkens interesse. Det å avklare denne faglige tilnærmingen er avgjørende fordi ulike perspektiver kan gi forskjellige blikk på enkelte fenomener. For eksempel kan avbrytelser både oppfattes som konfrontasjon og en ressurs i samtalen (Bilmes, 1997). Denne studien har derfor en særlig interesse for *pragmatiske språkelementer*. Det er fordi slike valg kan uttrykke følelser, verdier eller holdninger vi har til en sak (Weinreich, 1963). For å si det med Paul de Man: Man må lete både i ordene og mellom dem (1988).

Enda en tidløs referanse er Mikhail Bakhtin, som har skrevet om talesjangrene i *Ordkunstens estetikk* (1979). Han bruker det latinske begrepet *dixi*, som romerne uttrykte for å meddele at de hadde talt ferdig (*sic*), til å forklare hvordan man i en samtale forstår at den som snakker, er ferdig med å si det den ville si, og at det så er samtalepartnerens tur til å ta ordet:

The speaker ends his utterance in order to relinquish the floor to the other or to make room for the other's active responsive understanding. The utterance is not a conventional unit, but a real unit, clearly delimited by the chance of speaking subjects, which ends by relinquishing the floor to the other as if with a silent *dixi*, perceived by the listeners (as a sign) that the speaker has finished.⁶ (Bakhtin, 1986, s. 72)

-
5. Det er Edmund Husserls intensjonalitetsbegrep som benyttes i denne studien. Det husserlianske intensjonalitetsbegrepet er ikke et strategisk begrep knyttet til språkhandlingsteorier, men beskrivelser av subjektiv rettethet av vår bevissthet.
  6. Originaltekst (russisk): Говорящий кончает свое высказывание, чтобы передать слово другому или дать место его активно-ответному пониманию. Высказывание – это не условная единица, а единица реальная, четко ограниченная сменой речевых субъектов, кончающаяся передачей слова другому, как бы молчаливым «dixi», ощущаемым слушателями [как знак], что говорящий кончил. (Bakhtin, 1979, s. 250)

Det er bare det at fjernsynsdebattene som talesjanger, i alle fall norske partilederdebatteer, ikke er et format som legger til rette for tause dixi.⁷ Dette er en av grunnene til at debattformatet er og må være fylt av avbrytelser. Ofte tenker man på avbrytelser i debatterende kontekst som konfronterende eller pågående, men det er ikke slik at avbrytelser bare kan relateres til *det*. Ofte er slike språkhandlinger snarere et tegn på involvering og engasjement (Sandvik, 2015).

Vi kan med andre ord ikke automatisk sette likhetstegn mellom avbrytelser og dominans og konfrontasjon, men vi må ta den lokale konteksten i betraktning når vi bestemmer hvorvidt avbrytelsen fungerer samarbeidende (støttende) eller konfronterende (konkurrerende). (Ibid:226)

Avbrytelser kan med andre ord ikke bare telles opp og betraktes i en eneste total. Dette er handlinger som må sorteres i operasjonaliserte kategorier, før frekvensdataene får vitenskapelig relevans. Retorikken er partikulær og dessuten kontekstuelt fundert. Det betyr at analyser på den måten allerede forholder seg til retorikkens tanketradisjon.

Et annet sentralt moment i den antikke retorikken er at *deliberativ retorikk* ikke bare skal informere (*docere*) og flytte (*movere*), men også behage og underholde (*delectare*). Det samme gjelder allmennkringkastende etermedier. I tillegg til å ivareta samfunnsoppdraget knyttet til informasjonsdeling, er de stadig mer avhengige av også å underholde seere sine. I valgsendinger er det særlig interessant å undersøke hvordan de greier balansegangen mellom disse oppgavene, gitt deres påvirkningskraft. Velgernes grunnholdninger er svært viktige for politiske valg, selv om andre variabler ikke er uten betydning for det (Aardal, 2011).

Resultater

Taletid

I mine analyser forsøker jeg å kartlegge sporene etter den subjektive rettetheten mot politisk debatt som kommer til uttrykk gjennom mediekritikk i samfunnsdebatten i felles observerbare og abduktivt operasjonaliserte data. Så er det først og fremst påtrengende skjevhet jeg ser etter. Det er imidlertid ingen bundet sammenheng mellom debattlederens synlighet og dette spørsmålet; likevel er det et poeng å merke seg debattlederens egen taletid. For tidligere studier har vist at det er en signifikant sammenheng mellom taletid og dominans i gruppesamtaler, selv om dette senere også er nyansert nettopp av det kvalitative innholdet i det som faktisk blir sagt (Mast, 2002). Av de totalt seks TV-sendte partilederdebatteer i hele valgåret 2013 holdt debattlederen selv ordet i til sammen 14 % av tiden. Til sammenlikning betyr det altså at ordstyreren snakker mer enn nesten alle partilederne i debattene; med unntak av de to største partiene, Arbeiderpartiet og Høyre, som har 18 % taletid hver.⁸ De øvrige partiene i koalisjonene ligger rundt 10 %. Det er imidlertid en viss forskjell mellom de to kanalene. I partilederdebatteer som ble sendt på NRK, hadde debattlederen en taletid på til sammen 15 % av sendetiden, mens den var 11 % på TV 2. Det kan være flere årsaker til at debattlederne på NRK bruker mer tid; formatene er ikke helt like. TV 2s debatter bærer alle preg av et mer tradisjonelt oppsett, mens NRK har ulike segmenter inne i programmet som det koster ekstra tid å introdusere. Riktig nok er det slik at programmene på NRK har lengre sendetid totalt, noe som burde kunne kompensere for slike behov – men kanalen har øyeblikkelig valgt å benytte to debattledere i to av tre sendinger. Det kan føre til at ord-

7. Det finnes selvsagt tause «dixier» i fjernsynsdebatter også, men det er ikke et sjangertypisk trekk; snarere tvert imot. Dog med enkelte unntak naturligvis, som for eksempel åpningsreplikker og sluttappeller.

8. I reell tid er differansen 27 sekunder mer taletid til Arbeiderpartiet.

styrerrollen tar mer plass, for til sammenlikning har programmet med én debattleder på samme kanal en taletid på 12 %. I programmene med to debattledere er det snakk om taletider på henholdsvis 16 % og 19 %.

Der Høyre og Arbeiderpartiet står likt med hensyn til taletiden både på NRK og TV 2, tegner det seg opp et litt annet bilde i spørsmål om skjevhet, når man ser hvordan taletiden er fordelt mellom blokkene.

Tabell 1.1 Total taletid fordelt på partipolitiske blokker i valgåret 2013

Parti	Total	NRK	TV 2
N i minutter	366,37	214,40	151,57
Sosialistisk	37 %	36 %	39 %
n i minutter	137,05	78,04	59,01
Borgerlig	48 %	46 %	50 %
n i minutter	174,36	98,29	76,07
Mdg	1 %	2 %	0 %
n i minutter	4,53	4,53	0
Debattleder	14 %	15 %	11 %
n i minutter	50,03	33,14	16,49
Total %	100 %	100 %*	100 %

Note. Miljøpartiet de grønne har ikke deltatt i noen av partilederdebattene på TV 2 i valgåret 2013.

*Kolonnen summerer til 100 % i datamaterialet (jf. avrundingsregler).

Disse tallene viser fordelingen mellom de partipolitiske blokkene, og sier noe om hvordan debattlederen velger å fordele ordet underveis. Det er imidlertid viktig å ha in mente at de borgerlige, eller ikke-sosialistisk side, representeres av fire partier: Høyre, Venstre, Kristelig Folkeparti og Fremskrittspartiet. Mens venstresiden i hovedsak har tre partier i denne sammenhengen: Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk venstreparti. Sett på den måten kan man si at det er en forholdsmessig sammenheng mellom taletidene. For øvrig var Miljøpartiet de grønne og partiet Rødt bare med i én av alle partilederdebattene i valgåret 2013. Det var dessuten i den samme sendingen: 6. september 2013; den siste på NRK før valgdagen. Hvis vi trekker ut tall kun fra den debatten, er det fremdeles slik at de borgerlige dominerer. I denne sendingen holdt høyresiden ordet i 44 % av tiden, mens venstresiden (inkludert Rødt) til sammen hadde 35 % taletid. For øvrig talte Mdg i 5 % av tiden. Borgerlig side har altså ganske så mye mer taletid enn sosialistisk side, selv når det står like mange partier på hver side. Det er riktig nok slik at Rødt her er et lite parti, under sperregrensen – og dette gjenspeiles nok i taletiden de får tildelt. Utover dét er det egentlig ingen grunn til at fordelingen skal være såpass skjev, annet enn at dette resonnerer med funn i tidligere studier, som har vist at i den grad man kan snakke om en skjevhet, så fordeles den til opposisjonens fordel. I 2013 var de borgerlige i opposisjon.⁹

For øvrig kommer også dette til uttrykk i hvordan debattlederen velger å starte og ikke minst avslutte debatten. Det er en tendens mot at posisjonspartiene, med Arbeiderpartiet i spissen, får det første oppspillet fra debattlederen, og må svare for seg – mens de borgerlige

9. Partiet Rødt var også i opposisjon, selv om dette er et parti på sosialistisk side, men i regjeringsspørsmål støttet de sosialistisk side.

i fem av seks tilfeller får avslutte sendingen.¹⁰ Mdg får også siste ord i én av debattene, mens posisjonspartiene aldri får sette punktum på den måten.

Avbrytelser

Av og til er det et behov for at debattlederen avbryter partilederne. Det er også debattleders oppgave å besørge at politikerne ikke avbryter hverandre for ofte eller på uheldige måter – men som forklart tidligere, er avbrytelser på sett og vis også et nødvendig element av partilederdebatter. Det er derfor verken overraskende at dette opptrer i ulike former eller at det forekommer relativt hyppig. Nøyaktig hvor ofte det forekommer og på hvilke måter, har innvirkning på det etterlatte inntrykket publikum sitter igjen med. Frekvensdataene under gir et bilde av hvordan disse fordeler seg, og synliggjør med det forskjeller mellom de to blokkene.

Tabell 2.1 Debattlederens avbrytelser i partilederdebattene på **NRK** i valgåret 2013

Parti	Veiledende (1)	Konfronterende (2)	Avsluttende (5)	Kommenterende (6)
Total N = 68	24	17	18	9
Sosialistisk	29 %	59 %	39 %	56 %
n	7	10	7	5
Borgerlig	71 %	41 %	61 %	44 %
n	17	7	11	4
Mdg	0 %	0 %	0 %	0
n	0	0	0	0
Total %	100 %	100 %	100 %	100 %

Note. Miljøpartiet de grønne har kun deltatt i én av partilederdebattene på NRK i valgåret 2013.

Tabell 2.2 Debattlederens avbrytelser i partilederdebattene på **TV 2** i valgåret 2013

Parti	Veiledende (1)	Konfronterende (2)	Avsluttende (5)	Kommenterende (6)
Total N = 77	19	19	23	16
Sosialistisk	32 %	58 %	30 %	50 %
n	6	11	7	8
Borgerlig	68 %	42 %	70 %	50 %
n	13	8	16	8
Mdg	0 %	0 %	0 %	0
n	0	0	0	0
Total %	100 %	100 %	100 %	100 %

Note. Miljøpartiet de grønne har ikke deltatt i noen av partilederdebattene på TV 2 i valgåret 2013.

Prosentueringen i framstillingene tydeliggjør at debattlederen til en viss grad er mer pågående mot sosialistisk side, og på den måten ivaretar de oppdraget sitt om å utfordre den til enhver tid sittende makten. Det er også verdt å legge merke til at debattlederen på TV 2 avbryter flere ganger enn debattlederen på NRK. I disse fire kategoriene er det i antall snakk om ni flere avbrytelser. Denne differansen er ikke i seg selv en voldsom forskjell, men NRK har så mye som 1.02,43 time lenger sendetid enn TV 2. Det viser at TV 2 avbryter sine

10. Sluttappeller, hvis rekkefølge er redaksjonelt besluttet i forkant av debatten, er ikke med i denne opptellingen.

paneldeltakere langt hyppigere enn konkurrerende kanal. For øvrig er det i kategorien for kommenterende avbrytelser (6), kategorien som er beskrevet som en mer unødvendig type avbrytelse, TV 2 markerer seg kraftigst sammenliknet med NRK. Der har TV 2 nesten 50 % flere slike avbrytelser enn NRK. Fordelingen mellom blokkene er imidlertid helt jevnt fordelt. Dette kan derfor si noe om stilen debattene på TV 2 har, og er i så fall ikke et uttrykk for skjevhet i behandlingen av partilederne. Fordelingen mellom partiblokkene for hver av kanalene er ellers relativt samsvarende, og gir for øvrig gjenklang i tidligere studier, som knytter forskjellsbehandling til regjeringsmakt.

Tabell 2.3 Debattleders regi av motdebattanters forsøk på avbrytelser

Parti	NRK		TV 2	
	Tillater	Tillater ikke	Tillater	Tillater ikke
Total N = 42	8	7	20	7
Sosialistisk	62,50 %	86 %	40 %	57 %
n	5	6	8	4
Borgerlig	25 %	14 %	60 %	43 %
n	2	1	12	3
Mdg	12,50 %	0 %	0	0
n	1	0	0	0
Total %	100 %	100 %	100 %	100 %

Note. Miljøpartiet de grønne var ikke med i noen av partilederdebattene på TV 2.

Avbrytelsene i disse to kategoriene er hendelser som først og fremst illustrerer hvordan debattlederen kontrollerer meningsutvekslingene, uten selv å være en førsteaktør i situasjonen. Som dramaturg er det altså debattlederen som bestemmer om dette får skje eller ikke, og det sier derfor noe om hvilke vurderinger og prioriteringer debattlederen gjør. Av 187 avbrytelser totalt sett, er 42 av disse hendelser der en partileder ettertrykkelig forsøker å avbryte en annen.¹¹ Hele 64 % av disse er på TV 2. Dette samsvarer med mine andre funn. Det vil si at det er langt flere avbrytelser på TV 2 enn på NRK i alle kategorier, bortsett fra den veiledende (1). Man kan også tenke seg at partilederne oppfatter debattleders stil som en rettesnor, en norm eller en slags standard, og at de også avbryter hverandre oftere når debattleder selv gjør dette relativt frekvent. Ulikt andre parametere i denne studien er det vanskeligere å trekke fram ett bestemt mønster. Det er fordi at det er variasjoner både mellom kanalene og i de ulike sendingene for hver av dem. På NRK er det imidlertid slik at programmet med bare én debattleder har flest avbrytelser i alle de seks kategoriene til sammen. TV 2 bruker samme debattleder i alle sine sendinger dette valgåret, og personlig stil kan derfor ikke være holdbart som forklaringsmodell alene, fordi det også her er store variasjoner mellom sendingene.

Som nevnt (fotnote 3) er noen typer avbrytelser utelatt fra denne studien – men av de som er relevante for arbeidet, er fordelingen mellom partiblokkene samlet sett relativt jevnt fordelt. Det er imidlertid et mer tilfeldig resultat av at det er store variasjoner mellom kanalene og sendingene – men det gjør det uansett vanskelig å peke på at debattlederne gir store fordeler til bare én av de partipolitiske blokkene, basert på avbrytelser i alle fall.

11. Se beskrivelser for operasjonalisering av kategoriene i forskningsdesignen for unntak som ikke gir utslag i disse frekvensdataene.

Pragmatiske språkelementer

Det er ikke alltid like lett å være vår for en debattleders valg av pragmatiske språkelementer, og i samhandlingsøyeblikket er det dessuten vanskelig å skille dem fra mer sjangerbasert språkføring.¹² Derfor er det nyttig å se på frekvensdataene, for å få et bedre inntrykk av hvor utbredt denne formen for ufordelaktig verditrykk egentlig er.

Tabell 3.1 Pragmatiske språkelementer i valgåret 2013

Parti	Total	NRK	TV 2
N	15	6	9
Sosialistisk	20 %	0 %	33 %
n	3	0	3
Borgerlig	80 %	100 %	67 %
n	12	6	6
Mdg	0 %	0 %	0 %
n	0	0	0
Total %	100 %	100 %	100 %

Note. Tallene viser til partiene de pragmatiske språkelementene har en utpreget negativ effekt for. Miljøpartiet de grønne var for øvrig ikke med i noen av partilederdebbene på TV 2.

Pragmatiske språkelementer av denne typen som utelukker henvisninger til noe partilederne selv har sagt eller til etablert fagterminologi som tidligere beskrevet, er noe man ideelt sett skulle sett et totalt fravær av i politisk debatt; spesielt i valgår. Det er til sammen kodet 15 slike pragmatiske språkelementer som har en negativ effekt, og tabellen viser en noe påfallende ugunst for borgerlig side. Med tanke på at debattlederens taletid i alle partilederdebbene totalt bare er 50,03 minutter og at verken pragmatiske elementer som refererer til noe partilederne tidligere har sagt eller terminologiske uttrykk regnes som en del av denne parameteren, er 15 forekomster et noe høyt tall. Det oppleves som høyt også fordi utslaget i så stor grad er negativt for borgerlig side. Debattleders egen stil – slik det kan sannsynliggjøres i funnene for eksempel knyttet til avbrytelser av de ulike slagene – kan med andre ord ikke være årsaksforklaringen her. For dersom dette utelukkende var stilistisk betinget, kunne man forvente at språkelementene fordelte seg jevnere mellom de to blokkene. Eksempler på slike pragmatiske elementer på NRK er «forbanna», «krisemaksimere» og «frykte». På TV 2 for eksempel «glansbilde», «skam» og «miniparti». Det er betydninguniversene og assosiasjonsrommene som gir den negative effekten; forstått ut ifra samtalekonteksten disse pragmatiske elementene opptrer i.

Til forskjell fra de fleste andre parameterne som jeg har testet så langt, skiller disse tallene seg også fra andre funn som i stor grad resonnerer med tidligere studier, der forskerne har pekt på regjeringsmakt som en trolig årsaksforklaring bak tendenser til forskjellsbehandling av partiledere. Næranalyser og systematisering av de pragmatiske språkelementene i denne studien synliggjør imidlertid en markant skjevhet til de borgerlige partienes ugunst. Dessuten framviser begge kanalene den samme tilbøyeligheten – dog NRK i enda større grad enn TV 2.

12. Med en bakhtinsk-dialogisk (altså fenomenologisk) tilnærming til ordene som brukes, kan man i et gitt perspektiv også si at sjangerbaserte pragmatiske språkelementer uttrykker verdier og holdninger knyttet til en sak – men denne historisiteten representerer ikke på samme måte språkvalg debattlederen foretar i samhandlingsøyeblikket, og er med andre ord utelatt, fordi det ikke svarer på problemstillingen.

Samlet har TV 2 riktig nok flere registreringer av pragmatiske elementer av denne typen, mens funnene på NRK tydelig viser en forfordeling av borgerlig side. Dette er oversikten samlet sett, som er hovedpoenget i framstillingen av denne studien. Råmaterialet avdekker på sin side at det i hovedsak bare er én av debattene på NRK som bidrar til denne totalen.¹³ For øvrig er det i den ene debatten hvor det kun er én debattleder at dette forekommer hyppigst, og det viser seg at negativt ladede pragmatiske elementer nesten ikke forekommer med to debattledere i rollen. Faktisk er det slik at denne ene debatten skiller seg ut på flere måter: For NRKs del er dette debatten med flest pragmatiske språkelementer, flest avbrytelser totalt sett og det er i denne sendingen debattleder flest ganger plukker opp et poeng som partilederne selv har sagt, og viderefører dette senere i debatten. Som nevnt har troverdighet gjennom tredjepersoner (Burt & Knez, 1995), særlig i autoritative roller, stor innvirkning på et etterlatt inntrykk av debatten som helhet. TV 2 har bare én, og for så vidt den samme, debattlederen i alle sine programmer. Frekvensdataene viser at det er relativ lik forekomst av negative pragmatiske elementer i deres sendinger.

Anerkjennelse og videreføring av poeng

Debattlederen selv er ingen politiker, men dens autoritative rolle gjør at troverdigheten den har som en slags *primus inter pares* kan være av betydning for måten publikum tolker og forstår det partilederne sier på. Derfor er det også viktig å få et inntrykk av i hvilken grad debattlederen løfter fram og spiller videre på formuleringer og poenger som partilederne selv har satt fram. For på den måten bidrar den til å øke kraften av argumentet, enten på en implisitt eller eksplisitt måte.

Tabell 4.1 Debattleders anerkjennelse av debattant ved videreføring av poeng og humor

Parti	NRK		TV 2	
	Poeng	Humor	Poeng	Humor
Total N = 11	3	5	2	1
Sosialistisk	33 %	20 %	50 %	0 %
N	1	1	1	0
Borgerlig	67 %	80 %	50 %	100 %
n	2	4	1	3
Mdg	0 %	0 %	0	0
n	0	0	0	0
Total %	100 %	100 %	100 %	100 %

Note. Miljøpartiet de grønne var ikke med i noen av partilederdebattene på TV 2.

Frekvensdataene viser at dette ikke er noe som forekommer hyppig. Med det vi vet om effekten av troverdighet lånt av tredjepart, kan man samtidig tenke seg at hver hendelse av slike anerkjennelser kan ha sterkere påvirkningskraft på opplevelsen av politikernes sak og politikk enn for eksempel kommenterende avbrytelser. Det betyr at totalvurderingen av disse indikatorene veier tyngre i den endelige vurderingen av debattlederen. Prosentsatsene makter likevel å illustrere forskjellighetene mellom de partipolitiske blokkene – og det er

13. For øvrig er dette programmet og en tilsvarende sending på TV 2 utenfor selve valgkampinnspurten, men fordi det er valgår, er alle partilederdebatter i hele kalenderåret med i studien. Programmene framstår dessuten som et bidrag i valgdekningen fra kanalen, både i regi og tematikk.

tydelig at det er de borgerlige som blir gitt den største fordelene her. I seks av de ni registrerte hendelsene er dette poenget kodet som humor. Det betyr at debattlederen oftere løftet fram en partileders eget poeng, dersom det opprinnelig ble brukt humor som grep, eller dersom debattlederen selv kunne omsette partileders poeng til humor på eget vis. Dette kan si noe om en tendens mot at debattlederen faller for et narrativ som har en brodd av humor i seg, som på den måten i større grad bidrar til å *docere* gjennom å *delectare*; altså å informere gjennom å underholde. Til syvende og sist har fjernsynsprogram i dag i et økende konkurransemarked behov for å være underholdende, og ikke utelukkende informerende; selv når det er snakk om politisk debatt.

Oppsummering

Myten om en venstrevridd presse har foreligget i lang tid, og er derfor både blitt vitenskapelig studert og diskutert også utenfor academia. Så selv om fenomenologien er opptatt av førstepersonsperspektivet er det viktig å huske at slike mer eller mindre kollektive assosiasjonsrom i et fenomenologisk perspektiv også er av stor betydning for det etterlatte inntrykket velgerne sitter igjen med etter en fjernsynsdebatt. Det betyr at denne forforståelsen av en journalistisk slagside til fordel for sosialistisk blokk på forhånd har utrustet oss med visse forventninger. Disse forventningene konstruerer igjen antakelser, som vi endelig tar i bruk når vi tolker og forstår, erfarer, det vi ser. Dermed påføres debattlederen denne kostnaden allerede før fjernsynssendingen er i gang. Dette er dog ikke ensbetydende med at debattlederen står uten muligheter til å håndtere rollen uten urimelig kritikk. Denne studien er et forsøk på å systematisere relevante indikatorer i denne sammenhengen, som kan bidra til å artikulere noe av problematikken.

Fra tusenårsskiftet har fenomenologien stått som det førende perspektivet i moderne filosofi knyttet til spørsmål om sinnet og kognisjon. I samme vending har interessen økt også i andre disipliner, ikke minst i empiriske studier i samfunnsvitenskapene (Heinämaa et al., 2014). Fenomenologien tilbyr innsikter som kan bidra til å utdype grunnleggende mekanismer som er relevante også for studier av politisk debatt, slik som i dette prosjektet. Flere av indikatorene jeg har undersøkt resonnerer med tidligere forskning, som blant annet peker på forhold om posisjonsmakt eller opposisjonsstatus som en plausibel årsaksforklaring bak forskjellsbehandling i norsk valgkampjournalistikk. Samtidig er det ikke fullt så enkelt likevel. Min kartlegging av potensielle assosiasjonsrom som oppstår i samhandlingen mellom debattleder og partilederne viser at opplevelser av illegitim forskjellsbehandling i stor grad også ligger utenfor øyeblikket; det vil si utenfor og før selve valgsendingen, sammenfallende med den husserlianske intensjonalitetsteorien i fenomenologien. Vår bevissthet er alltid rettet mot noe, og i denne rettetheten har vi med oss tidligere erfaringer som danner grunnlaget for tolkning, forståelse og antakelser.

Taletid er på mange måter den tydeligste parameteren, og som resultatene viser anstår partienes tildeling langt på vei partioppslutningen på tidspunktet. Debattledernes egen synlighet, målt på denne måten, kan derimot hende oppleves uventet stor. En mulig forklaring på hvorfor debattlederne tillater seg større plass enn de fleste politikerne, med unntak av Arbeiderpartiet og Høyre, kan kanskje være et uttrykk for at de i stor grad betrakter dette som en debatt mellom koalisjonene og partiblokkene, mer enn mellom enkeltpartier – for med blokkene som referansepunkt kan ikke debattlederen sies å være dominerende på samme måte. Dog fordeles ikke ordet likt mellom blokkene, men resultatet av taleloggingen ligger langs de linjene som tidligere forskning har tegnet opp: De borgerlige får mer taletid. Det at de er i opposisjon og i tillegg består av flere partier er en måte å forklare det på, men

ved å gå inn i detaljene, sekvens for sekvens, kan man finne en svak tilbøyelighet mot å gi ikke-sosialistisk side mer taletid også utover det. En tekst-kontekstuell tolkningsmåte i analysen som er framstilt i hyppighetstabeller viser at de borgerlige i flere tilfeller er spissere i argumentasjonen enn venstresiden. Det kan tenkes at slike formuleringer leser bedre på fjernsyn; at det rett og slett oppfattes som «bedre TV», og at debattlederen på den måten blir motivert til å gi høyresiden ordet lenger.

Også i oversikten over hvilke partier som får det siste ordet er det en systematikk i at opposisjonen får avslutte debatten. Både dette og taletid er begge skjevheter som, gitt rollen og mandatet en debattleder har blant annet om å utfordre sittende styringsmakt, grovt sett kan sies å være legitime. Av samme grunn kan man forsvare selv konfronterende avbrytelser. Sammenliknet med frekvensdataene for motsatt kategori, altså veiledende avbrytelser, kan man dessuten se et mønster i at debattlederne samlet sett presser regjeringspartiene i langt større grad enn ikke-sosialistisk side, mens opposisjonen snarere får mer hjelp av veiledende avbrytelser underveis.

I det store har kanalene analoge avlesninger knyttet til taletid – mens det frekvensdataene viser både når det gjelder kommenterende avbrytelser og pragmatiske språkelementer, er at TV 2 har flere registreringer enn NRK i begge disse parameterne.¹⁴ Det er verdt å merke seg at med tilnærmingen i denne studien er dette også de to parameterne som har størst potensial til å påvirke negativt, og det er dessuten varianter av disse som ikke settes inn i hyppighetstabellene her. Optimalt sett skulle det som sagt vært et fullstendig fravær av innslagstypene som er med. Det betyr likevel ikke at det er overraskende at det forekommer – men innvirkningen på et etterlatt inntrykk av forskjellsbehandling av debattantene er større totalt sett enn enkelthendelsene én for én. Det er altså fordi pragmatiske språkelementer har det ved seg at de uttrykker verdier eller holdninger vi har, og dermed konstruerer de et assosiasjonsrom som etablerer et betydningsunivers, et tolkningsrom, også for det som skjer videre i debatten.

Det er variasjoner mellom kanalene og det er variasjoner fra sending til sending. Sterkest regelmessighet er det mellom sendingene som er ledet av en og samme debattleder. Dette funnet kan si noe om vekten av personlige egenskaper og stil, og understreker med andre ord betydningen av personen som innehar rollen. Redaksjonelle vurderinger og regimesige grep setter selvsagt rammene for handlingsrommet debattlederen opererer i, men selv om disse tingene preger totalopplevelsen av debatten, er det i dette arbeidet satt parentes rundt slike faktorer. Dessuten er debattlederens måte å håndtere rollen på uansett et uttrykk for en subjektiv oppfatning av føringene.

Funnene i denne studien antyder også at jo mer håndgripelig en variabel er, slik som for eksempel taletid, og for den del konfronterende avbrytelser, desto nærmere ligger resultatet langs de samme linjene som tidligere forskning har pekt på: At eventuell forskjellsbehandling til en viss grad kan knyttes til regjeringsmakt. Samtidig viser dette arbeidet at bildet kan nyanseres og bli mer komplekst etter hvert som mer abstrakte indikatorer implementeres og studeres. Med et fasettert og delvis dunkelt resultat, kan man tenke seg at mulighetsbetingelsene for velgernes oppfatning av at kanalene kan ha en politisk slagside i sine debattsendinger ligger utenfor selve fjernsynssendingen det er snakk om. Kringkasternes innledende ethos preges dessuten av en større profil, som baserer seg både på finansieringsmodell og ikke minst øvrig programtilbud.

I politiske valg i og utenfor Norge de siste årene ser man også at sosiale medier har økende innvirkning på tolkningsrom og etterlatt inntrykk. Etterrettelig kartlegging av

14. Den totale sendetiden på TV 2 er kortere enn det NRK sine sendinger er til sammen.

mulighetsbetingelser for erfaring av politisk valgkamp må derfor ta hensyn til forskning på politisk kommunikasjon i sosiale medier i tillegg – og sette dette i sammenheng med debattlederen som politisk aktør som beskrevet her. Forskningsdesignen i denne studien legger på sin side til rette for en sammenstilling av partilederdebatteer på TV 2 og NRK. I partilederdebatteene på TV 2 er det den samme debattlederen som leder alle sendingene. Med tidligere merknader om personlig stil, kan man ikke utelukke at resultatet kunne blitt annerledes dersom kanalen valgte å benytte ulike programledere for sammenliknbare sendinger. Det kan også være en forbindelse med dette funnet, som på sett og vis gjør programmet spissere og mer fyrig, og det faktum at TV 2 er en kommersiell aktør. Forstått på den måten, kan man anta at det blir viktigere å ikke bare *docere*, men også *delectare*. Altså skal man ikke bare informere velgerne, men i større grad underholde dem i tillegg. For øvrig er det slik at den ene debatten på NRK som òg bare har én debattleder i rollen også har en høy andel av frekvensdataene som kan knyttes til størst negativt tolkningsrom. Dette kan muligens tyde på at flere rolleinnhavere til en viss grad kan moderere hverandre, og enda til bidra til å redusere innslag av illegitim forskjellsbehandling målt etter abduktivt utvalgte indikatorer som er presentert her. Riktig nok er ikke forskningsdesignen uttømmende for dette spørsmålet totalt sett, men resultatene i arbeidet indikerer et mulig mønster det er interessant å se nærmere på.

Referanser

- Aardal, B. (2011). Det politiske landskap – stabile grunnholdninger og skiftendepartipreferanser. I Aardal, B. (Red.), *Det politiske landskap. En studie av stortingsvalget 2009* (s. 97–130). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Allern, S. (2004). Fra politiker makt til journalist makt – Programlederroller i fjernsynsvalgkampen 1961–2001. I Aardal, B., Krogstad, A. & Narud, M. (Red.), *I valgkampens hete. Strategisk kommunikasjon og politisk usikkerhet* (s. 141–166). Oslo: Universitetsforlaget.
- Bakhtin, M. M. (1979). *Estetika slovesnogo tvortsjestva*. Moskva: Iskusstvo.
- Bakhtin, M. M. (1986). *Speech Genres and Other Late Essays* (V. McGee, Trans.). Austin: University of Texas Press.
- Berge, K. L. (2014). Hva er politisk retorikk? *Rhetorica Scandinavica*, 60/67, 11–34.
- Bilmes, J. (1997). Being Interrupted. *Language in Society*, 26(4), 507–531. doi: [10.1017/S0047404500021035](https://doi.org/10.1017/S0047404500021035)
- Bitzer, L. (1968). The Rhetorical Situation. *Philosophy & Rhetoric*, 1(1), 1–14.
- Burt, R. & Knez, M. (1995). Kinds of Third-Party Effects on Trust. *Rationality and Society*, 7(3), 255–292.
- de Man, P. (1988). Phenomenality and Materiality in Kant. I Shapiro, G. & Sica, A. (Red.), *Hermeneutics: Questions and Prospects* (s. 121–145). Amherst: University of Massachusetts Press.
- Drummond, J. J. (2002). Aristotelianism and phenomenology. I *Phenomenological approaches to moral philosophy* (s. 15–45). Springer, Dordrecht.
- Enjolras, B., Karlsen, R., Steen-Johnsen, K. & Wollebæk, D. (2013). *Liker – liker ikke: Sosiale medier, samfunnsengasjement og offentlighet*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Heinämaa, S., Hartimo, M., & Miettinen, T. (2014). Methodological, Historical, and Conceptual Starting Points. I Heinämaa, S., Hartimo, M. & Miettinen, T., *Phenomenology and the Transcendental* (s. 1–18). New York: Routledge.
- Husserl, E. (1929). *Formale und Transzendente Logik. Versuch einer Kritik der Logischen Vernunft*. Halle: Max Niemeyer Verlag
- Jick, T. D. (1979). Mixing Qualitative and Quantitative Methods: Triangulation in Action. *Administrative Science Quarterly*, 24(4), 602–611. doi: 10.2307/2392366
- Jørgensen, C., Kock, C. & Rørbeck, L. (1994). *Retorik der flytter stemmer – hvordan man overbeviser i offentlig debat*. København: Gyldendal.

- Karlsen, R. (2004). Valgkamp i flerpartisystem; aktualisering av saker og kamp om eierskap. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 45(4), 611–635.
- Karlsen, R. (2011). Velgernes valgkamp. I Aardal, B. (Red.), *Det politiske landskap. En studie av stortingsvalget 2009* (s. 41–63). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Karlsen, R. & Aalberg, T. (2015). Selektiv eksponering for medievalgkampen. I Aardal, B. & Bergh, J. (Red.), *Valg og velgere. En studie av stortingsvalget 2013* (s. 119–134). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- McCall, J. M. (1984). The Panelists as Pseudo-Debaters: An Evaluation of the Questions and Questioners in the Presidential Debates of 1980. *Journal of the American Forensic Association*, 21(2), 97–104.
- McCroskey, J.C. (1966). Scales for the measurement of ethos. *Speech Monographs*, 33(1), 65–72. doi: [10.1080/03637756609375482](https://doi.org/10.1080/03637756609375482)
- Mast, M. S. (2002). Dominance as Expressed Inferred Through Speaking Time. A Meta-Analysis. *Human Communication Research*, 28(3), 420–450. doi: [10.1111/j.14682958.2002.tb00814.x](https://doi.org/10.1111/j.14682958.2002.tb00814.x)
- Owen, D. (1995). The Debate Challenge: Candidate Strategies in the New Media Age. I Kendall, K. E. (Red.), *Presidential Campaign Discourse. Strategic Communication Problems* (s. 135–156). Albany, NY: The State University of New York Press.
- Sandvik, M. (2015). *Hva trenger velgerne å vite? Og får de vite det? En retorisk analyse av debattklima, journalistisk praksis og argumentasjon i valgkampdiskurs på radio og tv fra valgkampen i 1991, 1999 og 2009* (Doktoravhandling). Universitetet i Oslo.
- Schroeder, A. (2008). *Presidential Debates. Fifty Years of High-Risk TV* (2. utg.). New York, NY: Columbia University Press.
- Sheehan, T. J. (1975). Heidegger, Aristotle and Phenomenology. *Philosophy Today*, 19(2), 87–94.
- Thorbjørnsrud, K. (2003). Politiske nyhetsjournalister: Aktører uten intensjoner? *Norsk Medietidsskrift*, 10(1), 7–32.
- Turnbull, N. (2004). Rhetorical Agency as a Property of Questioning. *Philosophy and Rhetoric*, 37(3), 207–222. doi: [10.1353/par.2004.0024](https://doi.org/10.1353/par.2004.0024)
- Vatnøy, E., Hoem, M. & Svennevig, J. (2016). Utspørrenerne. Journalistisk strategi og forskjellsbehandling i stortingsvalget 2013. *Norsk medietidsskrift*, 3(23), 1–25. doi: [10.18261/issn.0805-9535-2016-03-02](https://doi.org/10.18261/issn.0805-9535-2016-03-02)
- Vatz, R. (1973). The Myth of the Rhetorical Situation. *Philosophy & Rhetoric*, 6(3), 154–161.
- Weinreich, U. (1963). On the Semantic Structure of Language. I Greenberg, J. H. (Red.), *Universals of Language* (s. 114–171). Cambridge, Mass: M.I.T. Press.